

**Johannes Wier Stichting
voor Mensenrechten en Gezondheidszorg**

Jaarverslag 2002

Amersfoort, juni 2003

Julianaplein 16 b
3817 CS Amersfoort
Telefoon: 033 – 4614812
Telefax: 033 – 4615048
E-mail: info@johannes-wier.nl
Web: www.johannes-wier.nl

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag 2002 van de Johannes Wier Stichting. Het levert opnieuw het bewijs dat ook een kleine organisatie met enthousiaste en toegewijde mensen in staat is om een bijdrage te leveren aan het opkomen voor het respecteren van mensenrechten en het bestrijden van de schending daarvan. Tussen alle pessimisme en cynisme is een geluid van verontwaardiging enerzijds en bemoediging anderzijds meer dan nodig. Dat geluid wil de Johannes Wier Stichting laten horen.

Een van de zaken die ons in 2002 bezig heeft gehouden is de kwestie dwangvoeding. De aanleiding was de hongerstaking van Volkert van der G. Er bleek niet alleen behoefte aan expertise en commentaar op dit gebied, maar het was ook nodig het respecteren van mensenrechten te blijven benadrukken.

Ook de situatie van illegaal in Nederland verblijvende vluchtelingen is een aandachtsgebied. De werkgroep die hiermee is belast is in staat gebleken niet alleen een aanspreekpunt te zijn voor het melden van misstanden, maar ook een bron van informatie voor velen.

Het onderwijs in mensenrechten voor professionals of studenten in de gezondheidszorg gaat nog steeds door. Het mooiste zou zijn als dit een structureel onderdeel van de opleidingen zou worden. Het Global Health Educatie Project, waaraan de JWS meewerkt, stimuleert dit.

Het jaar is afgesloten met een symposium over de rol van hulpverleners in het verlenen van medische zorg in conflictgebieden. In nauwe samenwerking met andere non-gouvernementele organisaties zoals Amnesty International, het Nederlandse Rode Kruis en Artsen zonder Grenzen, maar ook met vertegenwoordigers van het Ministerie van Defensie is het thema 'Medische dilemma's tijdens humanitaire hulp- en vredesoperaties' uitgewerkt. In hoeverre worden hulpverleners geconfronteerd met mensenrechtenschendingen en hoe reageren ze daar vervolgens op? Zijn ze voldoende voorbereid? Is er nazorg? Ook in 2003 zal dit een belangrijk onderwerp blijven.

De website (www.johannes-wier.nl) is helemaal vernieuwd en opnieuw ingericht. Geleidelijk zal dit een databank voor informatie op het gebied van mensenrechten en gezondheidszorg moeten worden. Het is nu ook mogelijk met een gerichte zoekactie te vinden wat men zoekt.

Bovenstaande is een greep uit de activiteiten van het afgelopen jaar. Het is bewonderenswaardig dat dit allemaal gedragen wordt door mensen die zich belangeloos en onbezoldigd inzetten. Met de ondersteuning van de bureaucoördinator lukt het steeds weer om ons gericht en effectief in te zetten voor de mensenrechten. Echter, er is nog steeds behoefte aan actieve vrijwilligers.

Ook donateurs zijn heel belangrijk voor een kleine organisatie als de Johannes Wier Stichting. Zij vormen de basis van het werk. Helaas is er geen structurele financiering voor onze activiteiten. Het zijn onze collega's – artsen, verpleegkundigen etc. – die door hun financiële bijdragen het werk

mogelijk maken. Dit is een van de vormen van mobiliseren van professionals in de gezondheidszorg, zoals verwoord in ons nieuwe *mission statement*: “De Johannes Wier Stichting mobiliseert professionals in de gezondheidszorg voor de bevordering van mensenrechten”.

Ik hoop dat dit jaarverslag mensen zal inspireren zich als vrijwilliger of als donateur aan te sluiten bij de JWS. Door op de ene of de andere wijze bij te dragen, maken wij het met elkaar mogelijk om het respect voor de mensenrechten hoog te houden.

Daniel Tavenier, Vice-voorzitter

Meer informatie over de inhoud van het werk vindt u in het voorjaarsnummer van de nieuwsbrief *Mensenrechten & Gezondheidszorg*. In dat nummer worden een aantal thema's waar de JWS zich in 2002 mee bezighield uitgelicht.

1. Werkgroep Begeleiding bij Hongerstaking

De Werkgroep Begeleiding bij Hongerstaking is in 2002 driemaal bij elkaar gekomen, in januari, september en oktober. Belangrijkste onderwerpen in 2002: het beroep dat op de Werkgroep is gedaan naar aanleiding van de hongerstaking van Volkert van der G. en de cursus Medische begeleiding bij honger- en/of dorststaking.

Hongerstaking Volkert van der G.

2002 heeft sterk in het teken gestaan van de publiciteit rond de hongerstaking van Volkert van der G., de verdachte van de moord op Pim Fortuyn. De media hebben de Johannes Wier Stichting en de leden van de Werkgroep goed weten te vinden. Er is een grote vraag geweest naar commentaar van verschillende kranten, tijdschriften, radio- en televisieprogramma's op verschillende aspecten en verschillende stadia van de hongerstaking, maar vooral over het onderwerp dwangvoeding. De interviews zijn goed verdeeld over de verschillende leden van de Werkgroep, meestal via het Secretariaat.

Naar aanleiding van de landelijke discussie over dwangvoeding heeft de Werkgroep een (verontruste) open brief geschreven aan de KNMG en de voorzitter van de Tweede Kamer, waarin Nederlandse artsen werden opgeroepen om niet mee te werken aan dwangvoeding. Als gevolg hiervan is er onder andere een hoofdredactioneel commentaar van

Medisch Contact aan dwangvoeding gewijd. Daarnaast is er ook een oproep aan artsen gedaan door de Inspectie voor de Gezondheidszorg om niet mee te werken aan dwangvoeding.

Cursus Medische begeleiding bij honger- en/of dorststaking

Op 26 september is de eerste cursus 'Medische begeleiding bij honger- en/of dorststaking' gegeven door Balthasar Schaap en Joost den Otter in de grote zaal van Pharos in Utrecht. De werkgroepleden hebben verschillende presentaties uitgewerkt en het geheel gebundeld in een PowerPoint-presentatie. De cursus is goed gewaardeerd door de twaalf cursisten; per onderdeel is er meestal vier of hoger gescoord op een vijfpuntsschaal. Vooral de variatie en de interactiviteit scoorden hoog. In oktober is de cursus door de Werkgroep geëvalueerd. We hebben punten voor verbetering van de cursus besproken (onder andere meer aandacht voor casuïstiek in penitentiaire instellingen) en een planning voor 2003 gemaakt.

In januari is een tweede cursus gegeven. De aanvankelijk ruime belangstelling voor een 'in company' training, heeft tot nu toe nog niet geleid tot een concrete afspraak.

Registratie vragen aan consulenten

Het aantal vragen aan consulenten blijft constant rond de 15. Met deze registratie is in 2000 een begin gemaakt. Tijdens de evaluatie na de eerste cursus is afgesproken dat we de casuïstiek uit vragen aan de consulenten zoveel

mogelijk zullen gebruiken bij volgende cursussen.

De werkgroepleden zullen de coördinatoren van verschillende MOA-regio's benaderen voor uitwisseling en om onze expertise aan te bieden; ze kunnen de Nieuwsbrief ontvangen, eventueel kunnen zij zich aansluiten bij de Werkgroep. Mogelijke thema's voor jaarlijkse themabijeenkomsten/expert meetings (waarbij regionale coördinatoren kunnen worden uitgenodigd) zijn: psychologische aspecten bij behandelaars, transculturele aspecten, en dwangvoeding.

Vertaling van de handleiding

De Engelse vertaling van de handleiding 'Honger naar Recht, Honger als Wapen' is bijna af. Deze vormt dan de start van het grotere traject: vragen om commentaar aan zusterorganisaties uit de VS, Turkije en Zuid-Afrika en dit commentaar verwerken. Als deze internationale versie klaar is – en geautoriseerd door de WMA (World Medical Association) – kan die worden vertaald in het Frans en Russisch.

2. Werkgroep Gezondheidszorg Illegalen

In het afgelopen jaar heeft de Werkgroep Gezondheidszorg Illegalen nauwelijks gezamenlijke activiteiten ondernomen. Dit had te maken met het beperkte aantal van drie, te drukbezette, leden. Individueel zijn de leden

wel actief geweest op het terrein van de gezondheidszorg voor illegalen. Dit betrof vooral externe contacten, en individuele voorlichting en advisering en het begeleiden van wetenschappelijke stages.

Deze beperking van activiteiten heeft ook te maken met een verschuiving van de problematiek. Sinds de toename van het aantal vluchtelingen zonder opvang is er een toename van het aantal organisaties dat zich bezighoudt met de gezondheidszorg voor de groep mensen die geen recht hebben op verzekering. Deze toename en de al vorig jaar gesignaleerde trends dat meer hulpverleners de weg voor individuele patiënten beter kennen en er meer samenwerkingsplatforms zijn ontstaan, heeft geleid tot een afname van de behoefte aan informatie en concrete adviezen. Tegelijk wordt het structurele probleem veel prangerder dat een grote groep mensen in ons land geen toegang heeft tot legaal werk, huisvesting en voorzieningen buiten de medisch noodzakelijke zorg. De aandacht van de Werkgroep is dan ook verschoven naar een bredere kijk dan alleen de gezondheidszorg. Zij wil zich in de toekomst meer bezighouden met de vraag in hoeverre Nederland voldoet aan haar verplichtingen inzake mensenrechtenverdragen. In 2002 is de eerste stap genomen om samen met de JWS Werkgroep Sociaal-economische Mensenrechten en het NJCM (Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten) te komen tot een Schaduwrapportage voor verschillende toezichthoudende comités van

VN-verdragen waar Nederland partij bij is, over het Nederlandse beleid.

Nu Pharos zeer recent een meldpunt voor problemen met de (toegang tot) gezondheidszorg voor onverzekerbare vluchtelingen heeft opgezet, valt een verdere afname van het aantal vragen en meldingen bij de JWS te verwachten. Vooral nog zijn naar aanleiding van dit initiatief geen vormen van samenwerking of overdracht met Pharos overeengekomen.

Gezien deze ontwikkelingen stelt de Werkgroep voor 2003 voor, om haar activiteiten te heroverwegen en in samenwerking met de Werkgroep Sociaal-economische Mensenrechten haar aandacht te richten op deze bredere problematiek. Daarbij zal worden bekeken wat dit betekent voor de verkregen subsidies voor de Werkgroep.

Waarschijnlijk passen de nieuwe doelstellingen goed in de destijds geformuleerde projectbeschrijving.

Verslag activiteiten per gepland onderdeel

1. Inventarisatie van problemen aan de kant van de hulpvragers: Meldpunt voor vragen en misstanden rond de toegang tot of kwaliteit van de medische zorg voor illegalen.

Illegalen of hun belangenbehartigers en hulpverleners kunnen dagelijks leden van de Werkgroep bellen voor vragen of meldingen. De contacten komen tot stand via het Secretariaat dat tevens registratie bijhoudt van

aantal en aard van contacten. In de loop van 2002 is het aantal meldingen van misstanden en vragen over concrete patiënten verder teruggelopen tot ongeveer één vraag per 2 maanden. Ongeveer 1 maal per week (vergelijk 2001: 3-4 maal per week) wordt een vraag gesteld over de organisatie van de zorg.

2. Voorlichting gericht op hulpverleners

Activiteiten in het onderwijs over mensenrechten en illegalen zijn het afgelopen jaar uitgebreid, zowel in het basiscurriculum van de opleiding tot arts als in vervolgoopleidingen en post-academisch onderwijs.

3. Externe contacten, begeleiding/ medewerking aan wetenschappelijke onderzoek.

In 2002 heeft de Werkgroep aan de volgende activiteiten haar medewerking verleend:

- Lezing op de IFHHRO-conferentie in mei 2002
- Expertmeeting in opdracht van Advies Commissie Vreemdelingen Zaken betreffende het VN Vrouwenverdrag en het Nederlandse Vreemdelingenrecht en beleid.
- Onderzoek: 'De toegankelijkheid van de Rotterdamse geestelijke gezondheidszorg voor illegale vreemdelingen'. Femke Visser in opdracht van de GGD Rotterdam.

- Doorlopende contacten met de Stichting Koppeling, Pharos, Defense for Children, Equality.
- Productie en uitgave van een boek over de medische zorg voor illegalen. De productie van dit boek heeft vertraging opgelopen, ondermeer omdat de koers van de Werkgroep enigszins gewijzigd is naar aanleiding van de hierboven geschetste ontwikkelingen.
- Opzet van een gezamenlijke werkgroep (of aanzet tot fusie met) met de Werkgroep Sociaal-economische Mensenrechten, om te komen tot de genoemde Schaduw-rapportages.

3. Werkgroep Sociaal-economische Mensenrechten

De Werkgroep Sociaal-economische Mensenrechten is in oktober 1998 opgericht. Het doel is onderzoek naar de relevantie en toepassing van de praktische uitwerking van het begrip ‘the right to the highest attainable standard of health’ voor de JWS in het bijzonder en werkenden in de gezondheidszorg in het algemeen. Het recht op gezondheid is vastgelegd in artikel 12 van het Verdrag voor de Economische, Sociale en Culturele rechten en wordt nader verklaard in een General Comment die in 2000 door de betreffende VN-commissie is geaccepteerd.

In 2001 is een document tot stand gekomen met zogenaamde *guidelines*, die het General

Comment betreffende ‘the right to the highest attainable standard of health’ concretiseren voor de praktijk.

Marktwerking

Op 16 mei 2002 is in Utrecht een discussiebijeenkomst gehouden met een aantal betrokkenen over ‘Marktwerking in de gezondheidszorg, hoofdpijn of medicijn’. Alle deelnemers zijn op persoonlijke titel vanwege hun expertise uitgenodigd.

Met de eerder ontwikkelde guidelines als uitgangspunt is gekeken naar het effect van marktwerking op het recht op gezondheid. Het bleek een niet eenvoudige opgave. Allereerst is er de Europese Regelgeving die ook voor Nederland bepalend is als het gaat om marktwerking. Verder bleken er gaande de discussie onduidelijkheid te bestaan ten aanzien van het niveau waarop marktwerking zou moeten plaats vinden. De cruciale vraag of marktwerking het recht op gezondheid nu in de weg staat of juist niet is dus niet beantwoord na deze bijeenkomst.

Alle deelnemers aan de discussie hebben het verslag ontvangen met het verzoek te reageren. Hierop zijn twee reacties binnengekomen. Een daarvan was van de vertegenwoordiger van de KNMG. Dit contact willen wij proberen uit te bouwen met als eerste aanleiding het aangekondigde nieuwe stelsel voor de gezondheidszorg in Nederland. Het verslag is beschikbaar op de website van de JWS.

Schaduwrapportage

De Werkgroep heeft besloten mee te doen aan Schaduwrapportage. Het plan is om hierbij waar mogelijk andere werkgroepen in te schakelen. Op dit moment wordt vooral gedacht aan de Werkgroep Gezondheidszorg Illegalen.

Schaduwrapportage is rapportage aan het CESCR (Committee on Economic, Social and Cultural Rights) van de VN. Deze rapportage wordt gedaan naar aanleiding van en reactie op de officiële rapportage van de regering van een land aan dit comité. De rapportage gebeurt altijd over een bepaald mensenrechtenverdrag, bijvoorbeeld het Verdrag voor Economische Sociale en Culturele Rechten of het Verdrag voor de Rechten van het Kind.

Schaduwrapportage biedt de mogelijkheid om leemten in de officiële rapportage aan te geven, commentaar te geven, vragen te stellen etc.

Op maandag 25 november 2002 is er een bijeenkomst geweest met vertegenwoordigers van het NJCM en de Werkgroep. In deze bijeenkomst is allereerst besproken wat Schaduwrapportage inhoudt, aan welke eisen het moet voldoen, wat erbij komt kijken en welke mogelijkheden er zijn. De Werkgroep zal inhaken bij de activiteiten van het NJCM dat momenteel bezig is met de rapportage over de rechten van het kind. De regering heeft hierover een officieel rapport geschreven. Deze activiteiten zullen begin maart 2003 afgerond moeten zijn.

Plannen 2003

Gedurende 2003 wil de Werkgroep zich verder bezig houden met Schaduwrapportage in nauwe samenwerking met het NJCM.

Allereerst de afronding van de rapportage betreffende het Verdrag van de Rechten van het Kind. De volgende stap is de rapportage betreffende het Verdrag voor de Economische, Sociale en Culturele Rechten. Tot nu toe is er nog geen signaal dat de Nederlandse regering hierover zal rapporteren. Dit ondanks het feit dat dit al vier geleden had moeten gebeuren en de regering vier jaar uitstel heeft gekregen. De Werkgroep zal zich bezinnen op wat ons te doen staat als dit rapport er weer niet komt.

4. Werkgroep Mensenrechteneducatie

In 2002 heeft Adriaan van Es het voorzitterschap van de Werkgroep Mensenrechteneducatie overgedragen aan Marianne Begemann. Als inspirator van de MRE-werkgroep heeft hij iets fundamenteels helpen ontwikkelen op het gebied van onderwijs en mensenrechten namelijk: De bewustwording dat geen enkele arts, verpleegkundige of enig andere persoon werkzaam in de gezondheidszorg, zonder onderwijs in de mensenrechten zijn of haar werk niet goed kan uitvoeren. Dit is uniek en daarvoor heel veel dank en respect.

De Werkgroep Mensenrechteneducatie heeft als doelstelling het bevorderen en het implementeren van onderwijs over mensenrechten aan artsen, verpleegkundigen, paramedici en allen die voor dit soort beroepen in de gezondheidszorg in opleiding zijn in het reguliere en post-academische onderwijs.

Cursus mensenrechten en gezondheidszorg

Deze cursus is bedoeld voor bovengenoemde doelgroepen en is een op casuïstiek gebaseerde cursus. Het is een van de taken van de Werkgroep MRE deze casuïstiek daar aan te vullen waar dat nodig blijkt te zijn. Zo zullen er bijvoorbeeld nieuwe casussen komen over huiselijk geweld.

Nog steeds wordt deze cursus met succes gebruikt zowel in het onderwijs als in workshops voor mensen werkzaam in het buitenland.

De Engelse versie van de klapper is reeds helemaal uitverkocht. Er zal aan een nieuwe uitgave gewerkt moeten worden. Op welke termijn dit zal zijn, is nog niet bekend.

Hoe vaak en hoeveel deze cursus gebruikt wordt door derden en waar deze cursus haar weg in binnen- en buitenland heeft gevonden, is een vraag.

Onderwijs

Nog steeds wordt er aan een aantal onderwijsinstellingen onderwijs en workshops verzorgd door leden van de Werkgroep. In 2002 was dat negen keer.

Het is een punt van zorg om in de toekomst voldoende mensen te vinden die nog voldoende tijd vrij kunnen maken om het onderwijs te blijven verzorgen.

Global Health Educatie Project

Met NVMP (Nederlandse Vereniging voor Medische Polemologie) en IFMSA (International Federation of Medical Students' Associations) en de Johannes Wier Stichting is het inmiddels gelukt om subsidie te krijgen van de NCDO voor het Global Health Educatie Project. Dit project beoogt de implementatie van mensenrechten in het reguliere medisch onderwijs. Er is voor de duur van het project een coördinator (Barbara Schimmer) aangesteld die haar bureau heeft bij Wemos en die structureel begeleiding krijgt van een stuurgroep uit de betrokken organisaties. Er zal geprobeerd worden te lobbyen, met name in het nieuw op te starten medisch onderwijs, voor opname van minimaal vier uur onderwijs over transnationale gezondheid(sproblematiek) in het kerncurriculum.

Bijeenkomsten van de werkgroep

Evenals in het vorige jaar hebben we in 2002 in het voorjaar en najaar vergaderd. Dit twee keer per jaar bij elkaar komen, willen we blijven doen, om niet alleen huishoudelijke zaken te bespreken maar ook om inhoudelijk te horen waar eenieder mee bezig is en hoe dat wel of niet gaat.

5. Werkgroep Medisch-ethische Dilemma's bij Vredes- en Humanitaire Operaties

Op 14 december 2002 vond in het Landelijk Diensten Centrum te Utrecht de jaarlijkse themadag van de Johannes Wier Stichting plaats. Dit keer was het thema 'Medische Dilemma's tijdens Humanitaire Hulp- en Vredesmissies'. De themadag werd georganiseerd door de JWS Werkgroep Medisch-ethische Dilemma's bij Vredes- en Humanitaire Operaties in nauwe samenwerking met het Ministerie van Defensie, ICCO, Cordaid, het Nederlandse Rode kruis en Artsen zonder Grenzen. Ongeveer 45 mensen, die 7 organisaties vertegenwoordigden, namen deel. Het doel van deze bijeenkomst was om met de deelnemende internationale hulp- en mensenrechtenorganisaties na te gaan op welke wijze de voorbereiding van medisch personeel op uitzending naar risicogebieden kan worden aangepast en verder verbeterd. De gedachte daarbij is dat een goede voorbereiding de kans op frustratie bij de hulpverlener verkleint, de slagkracht van de uitzendende organisatie vergroot en tenslotte de kwaliteit van de zorg voor de doelgroep verbetert. Tevens lag het in de bedoeling de dag als startpunt te maken voor een aantal vervolgactiviteiten. Uit de presentaties over de wijze van voorbereiden van hulpverleners kwam naar voren dat deze de laatste jaren aanzienlijk is

verbeterd. Vooral zaken als eigen veiligheid, relatie met lokale counterparts, mandaat, management en organisatie komen daarbij aan de orde. Voorbereiding op persoonlijke dilemma's en richtlijnen hoe te handelen in geval van mensenrechtenschendingen zijn in wisselende mate opgenomen maar niet expliciet aanwezig. Veel nadruk wordt door de organisaties gelegd bij de opvang en begeleiding na de missie. Naast de reguliere debriefing kan de hulpverlener zowel binnen de organisatie als daarbuiten terugvallen op (vertrouwens) personen voor extra begeleiding en opvang. Contacten met ervaringsdeskundigen blijken het meest doelmatig te zijn.

Drie sprekers gaven praktijkvoorbeelden over hun ervaringen in de weerbarstige praktijk en hoe daarmee was omgegaan. Algemene conclusie hierbij is: je kunt je nooit volledig voorbereiden want de werkelijkheid is altijd anders en meestal moeilijker dan beschreven in standaardantwoorden en procedures. Om die reden zal de hulpverlener moeten beschikken over een zekere mate van pragmatisme en eigen verantwoordelijkheid. Toch werd door de aanwezigen verschillende malen de nadruk gelegd op de noodzaak van een uitgebreide en vooral realistische voorbereiding.

Een kort verslag van de themadag werd in februari 2002 op de website gepubliceerd.

6. Werkgroep Forensische Geneeskunde

In het afgelopen jaar is de Werkgroep Forensische Geneeskunde niet als groep in actie gekomen. Individueel zijn de leden wel actief geweest op het terrein van de forensische geneeskunde.

Hoofdstuk Forensische geneeskunde en mensenrechten

Adriaan van Es schreef voor de derde herziene versie van het 'Leerboek Forensische Geneeskunde' een hoofdstuk getiteld 'Forensische geneeskunde en mensenrechten'. Dit boek zal in 2003 gepubliceerd worden. Ook schreef hij een hoofdstuk voor een Engelstalig boek over dit onderwerp.

Missie Palestijnse Gebieden

Tussen 25 april en 7 mei 2002 waren Barend Cohen en Dr. Meis in de Palestijnse gebieden op verzoek van de Nederlandse organisatie Cordaid. Zij constateerden dat de mensenrechten op grote schaal geschonden werden door het Israëliëse leger. Een voorbeeld hiervan is het stelselmatig verbieden van aan- en afvoer van gewonden en gesneuvelden en het niet geven van toestemming voor de aanvoer van voedsel, drinkwater en genees- en verbandmiddelen. Prof. Cohen was eerder in april door de IFHHRO uitgezonden naar de Palestijnse Al-Quds Universiteit om een inventarisatie te maken van de behoefte aan steun en scholing

op het gebied van forensische expertise en mensenrechten. Op de Palestijnse Al-Quds Universiteit is aan de medische faculteit slechts een forensisch expert. Specifiek mensenrechtengericht forensisch onderzoek door Palestijnse experts komt slechts mondjesmaat voor.

7. Werkgroep Tuberculose en Mensenrechten

De kleine Werkgroep Tuberculose en Mensenrechten is gestart in 1999, maar is nooit echt van de grond gekomen.

Er waren contacten met verscheidene organisaties zoals de KNCV (Nederlandse Tuberculosebestrijding Vereniging). Deze organisatie heeft het SIT (Samenwerkingsplatform Internationale Tuberculosebestrijding) opgericht waarin de JWS participeert. Via deze internationale contacten was het de bedoeling om mensenrechtenaspecten in nationale tuberculoseprogramma's mee te nemen. Bijvoorbeeld in gevangenisprojecten (Kazakstan, Oekraïne, Azerbeidzjan) Met name in Kazakstan – het Pavlodar project – zijn de mensenrechten volledig meegenomen in alle onderdelen van het programma, ook in het vervolgproject. Ook heeft de JWS meegewerkt aan de totstandkoming van het standaardwerk van de WHO op het gebied van tuberculosezorg in gevangenisprojecten getiteld: 'Guidelines for the

control of tuberculosis in prisons'. Dit is ook vertaald in het Russisch en andere talen.

Huidige situatie

In 2002 is een aantal (6) tuberculoseartsen bijeengekomen om deze Werkgroep nieuw leven in te blazen. Het doel is om ons te richten op het thema 'Health/TB & Human Rights in Prisons and other Institutions'. Getracht wordt om een gevangenisdirecteur en gevangenisartsen in de Werkgroep te krijgen.

Acties

Er zijn in 2002 twee bijeenkomsten geweest (in februari en april). Het netwerk wordt verkend en aangehaald. Een eerste opzet is in de maak om te komen tot een presentatiedocument van de Werkgroep, met een uiteenzetting van wie, wat en hoe in korte bewoordingen.

8. Werkgroep Communicatie

De Werkgroep Communicatie is in het afgelopen jaar zeer actief geweest. Hoewel de Werkgroep zich niet direct bezighoudt met de inhoud van het thema mensenrechten en gezondheidszorg vervult zij een ondersteunende rol in het realiseren van de doelstellingen van de Johannes Wier Stichting.

Activiteiten in 2002

1. Internet

In 2002 is de website ingrijpend gewijzigd. Het oude concept voldeed niet meer, had te weinig mogelijkheden en uitbreiding was niet goed mogelijk. De nieuwe site heeft als doel om in de loop van de komende jaren uit te groeien tot een kennisbank voor het onderwerp mensenrechten en gezondheidszorg. De site is opgezet rond thema's. Er is nu ook een zoekfunctie zodat op trefwoorden het archief kan worden doorzocht. Iedere maand wordt de nieuwsrubriek verversd zodat er altijd recente informatie beschikbaar is. De Werkgroepen zijn ook nadrukkelijk uitgenodigd hun kennis en expertise ter beschikking te stellen.

De website is ondergebracht bij een nieuwe provider omdat Netbasics niet beschikte over de noodzakelijke software. De nieuwe provider is ICMC Hosting BV.

2. Nieuwsbrief

Er is nauw contact tussen de redactie van de Nieuwsbrief Mensenrechten & Gezondheidszorg en de Werkgroep. Dit heeft geleid tot uitbreiding van de redactie tot vier personen. De redactie blijft nadrukkelijk verantwoordelijk voor de inhoud van de nieuwsbrief.

De nieuwsbrief verscheen in 2002 driemaal. Vanaf 2003 zal de nieuwsbrief twee keer per jaar verschijnen. Er zijn nieuwe plannen ontwikkeld voor inhoud en vorm van de nieuwsbrief, die ook rekeninghouden met de werving van donaties. De uitgave van mei/juni

zal de lopende thema's van de Stichting belichten en gekoppeld zijn aan het jaarverslag met een acceptgiro voor de jaarlijkse donatie. Het decembernummer zal een themanummer zijn met ook weer een acceptgiro voor een extra donatie.

3. E-mail nieuwsbrief

Een van de gevolgen van bovengenoemde ontwikkelingen is het ontwikkelen van een elektronische nieuwsbrief. Aan het einde van het jaar bevond dat zich in een planningfase. Begin 2003 ging de e-mail nieuwsbrief van start. In de nieuwsbrief van december is dit al aangekondigd en hebben de donateurs de kans gekregen door het opgeven van hun e-mail adres ook de e-mail nieuwsbrief te ontvangen. De nieuwe e-mail nieuwsbrief heet *Mensenrechten & Gezondheidszorg E-news*.

4. Public Relations

Er is een nieuw ontwerp voor het briefpapier gemaakt, dat in 2002 in gebruik is genomen. Onderaan het briefpapier staat ook het nieuwe *mission statement* afgedrukt: "De Johannes Wier Stichting mobiliseert professionals in de gezondheidszorg voor de bevordering van mensenrechten".

Voor promotiedoeleinden zijn er pennen bedrukt met de naam en het logo van de Stichting.

De Stichting is aanwezig geweest op het KNMG symposium in maart in Utrecht en het NHG symposium in november in Groningen.

Knelpunten

Een van de knelpunten is dat, hoewel nadrukkelijk gewenst, het niet is gelukt studenten te betrekken bij de activiteiten van de Werkgroep. Een ander probleem is dat Werkgroepen lang niet altijd reageren op de verzoeken van de Werkgroep tot bijdragen voor de website.

Plannen en toekomstvisie

Voor 2003 zijn er de volgende concrete plannen:

- Realiseren e-mail nieuwsbrief
- Realiseren van onderdeel 'schrijfacties' op de site
- Meer aankleden van de JWS stand voor symposia en congressen
- Ontwikkelen van een vlag
- Uitbrengen extra nieuwsbrief over gezondheidszorg voor illegalen als bijlage van Medisch Contact
- Koppelen van donateurswerving aan deze extra nieuwsbrief

Voor het goed functioneren van de website is het van belang dat de werkgroepen realiseren dat de website een verlengstuk is van hun activiteiten. Nu wordt nog vaak niet gedacht aan de mogelijkheid tot publicatie op de site. Een tweede punt van aandacht blijft het voortdurend alert zijn van Werkgroepen op de communicatie naar buiten. Het ontwikkelen van een leuk idee of organiseren van een activiteit heeft veel meer effect als vanaf het begin wordt nagedacht over hoe dat naar buiten te communiceren. De Werkgroep

Communicatie wil daarin graag de helpende hand bieden.

9. Schrijfacties

In 2002 heeft de JWS meerdere malen brieven verstuurd of meegedaan met schrijfacties van collega-organisaties.

In april 2002 zijn door de JWS brieven verstuurd aan Regering en Parlement en de KNMG betreffende de humanitaire noodsituatie voor Palestijnen. In juli 2002 is een schrijfactie uitgevoerd in samenwerking met Amnesty International als reactie op de ingezonden brief van de Israeli Medical Association in Medisch Contact (25/2002-21 juni) naar aanleiding van het artikel 'Humanitaire crisis in de Bezette Palestijnse Gebieden' (17/2002-26 april).

Over de acties op het gebied van dwangvoeding is al in hoofdstuk 1 bericht.

10. IFFHRO

Al vele jaren voert de JWS het Secretariaat van de IFFHRO. De IFFHRO (International Federation of Health and Human Rights Organisations) is een internationale federatie van organisaties die zich bezighouden met medische mensenrechten. De federatie bevordert de internationale samenwerking op het gebied van mensenrechten en gezondheidszorg. In 2002 organiseerde de IFFHRO een netwerkconferentie in Nederland over het thema implementatie en monitoren van het recht op gezondheid.

Deze 12^e jaarconferentie vond van 24-26 mei 2002 te Soesterberg plaats.

De conferentie was opgezet als een debat tussen de internationaal juristen die zich met het recht op gezondheid bezighouden en IFFHRO-lidorganisaties die im- of expliciet projecten hebben waarin dit 'monitoren' gebeurt. Een van de manieren waarop IFFHRO-leden kunnen bijdragen aan het monitoren is deelname aan het schrijven en indienen van eerdergenoemde Schaduwrapportages voor het CESCR.

Bijlage – Staf en Bestuur (per 31/12/2002)

Staf:

Immy Scholte, bureaucoördinator

Dagelijks bestuur:

Auke van der Heide, voorzitter

Daniel Tavenier, vice-voorzitter

Bert Hanekamp, secretaris

Bernard Cohen, penningmeester

Algemeen bestuur:

Wilbert Bouts

Adriaan van Es

Marieke van den Ham

Cees van der Loo

Maria van den Muijsenberg

Joost den Otter